

FRAGMENTA FAUNISTICA

Tom VII

Warszawa, 15 IV 1957

Nr 12

Bolesław BURAKOWSKI

Występowanie gatunków z rodzaju *Dorcadion* DALM. w Polsce
(*Coleoptera, Cerambycidae*)

Нахождение видов рода *Dorcadion* DALM. в Польше
(*Coleoptera, Cerambycidae*)

The Occurrence of the Species of the Genus *Dorcadion* DALM.
in Poland (*Coleoptera, Cerambycidae*)

[Z 2 rysunkami w tekście]

Do rodzaju *Dorcadion* DALM. zaliczanych jest obecnie około 300 gatunków, występujących tylko w Palearktyce, z których zaledwie trzy podawano do tej pory z Polski. Gatunki z rodzaju *Dorcadion* DALM. wykazują rozmieszczenie południowe, nie sięgając na ogół w bardziej północne części Eurazji. W Europie granica zasięgu gatunków tego rodzaju przebiega przez południowe części Francji, Niemiec, Polski i Ukraińską SSR. W krajach sąsiadujących od południa z Polską występuje więcej gatunków, a mianowicie w Czechosłowacji 7 i w Ukraińskiej SSR 11. Do podawanych z Polski trzech gatunków dochodzi obecnie czwarty: *Dorcadion scopoli* (HERBST).

Dorcadion scopoli (HERBST, 1784)

Południowo-zachodnia część Europejskiej części ZSRR, Rumunia, Jugosławia, Węgry, Austria, Czechosłowacja. Z Polski

do tej pory nie podawany. Niżej podane są niedawno odkryte stanowiska tego gatunku w Polsce.

1. Góry Pieprzowe, pow. Sandomierz, 13 IV 1949, 1 okaz, leg. R. BIELAWSKI. Chrząszcz znajdował się w powierzchniowej warstwie ziemi w pobliżu krzaka róży na stoku wzgórza.

2. Dwikozy, pow. Sandomierz, około 6 km w kierunku północnym od Gór Pieprzowych, 3 VI 1951, 6 okazów, leg. B. BURAKOWSKI. Osobniki te znaleziono na ziemi wśród traw kserotermicznej murawy na południowym zboczu jaru. Prócz okazów żywych, znaleziono też szczątki osobników, przeważnie tułowia wraz z pokrywami o dobrze zachowanym deseniu oraz przedplecza, pozbawione czulków i nóg. Szczątki te znajdowały się wśród rozlogów macierzanki u podnóża stoku jaru. Żywe chrząszcze znajdowane były pojedynczo w odległościach od kilku do kilkunastu metrów.

3. Dwikozy, pow. Sandomierz, wąwozy i jary w odległości 1–2 km na północno-wschód, 16 V 1954, 2 okazy, leg. B. BURAKOWSKI; 1 okaz, leg. Sz. NOWAKOWSKI. Jeden z tych okazów znaleziony był wśród rozlogów macierzanki, 2 pozostałe w dołkach głębokości 30 cm.

4. Dwikozy, pow. Sandomierz, 20 V 1955, 1 okaz, leg. B. BURAKOWSKI. Chrząszcz ukryty był w kępie trawy o średnicy około 10 cm, w której wyciął łodyżki traw na kolistej przestrzeni o średnicy około 4 cm. Prócz tego okazu znaleziono szczątki trzech dalszych.

5. Góry Wysokie, pow. Sandomierz, w odległości około 1 km na północ od Dwikoz, 21 V 1955, 2 okazy, leg. B. BURAKOWSKI. Chrząszcze znajdowały się u podnóża ściany wąwozu. Pierwszy z nich był ukryty pod suchą bryłą ziemi. Drugi okaz siedział nieruchomo na pionowej lessowej ścianie wąwozu, na wysokości 15 cm od dna. Chrząszcze te prawdopodobnie spadły z górnej krawędzi wąwozu, do którego dochodzi murawa kserotermiczna.

6. Welecz, pow. Busko, 18 V 1952, 1 okaz, leg. B. BURAKOWSKI. Znaleziony on został na stoku wzniesienia, zwanego „Góra Kwiatkowa”, w dole o wymiarach 2 m × 1,5 m i głębokości 1,5 m. Prawdopodobnie dostał się tam z wąskich pasów murawy, biegnących wzdłuż drogi polnej, lub ugoru, znajdującego się w odległości około 200 m, a nie z otaczających dół pól ornych, intensywnie uprawianych.

7. Rezerwat przyrody Krzyżanowice, pow. Pińczów, 20 VII 1953 r. Dwa tułowia wraz z pokrywami, wśród traw i macierzanki

Rys. 1. *Dorcadion scopolii* (HERBST) z Dwikoż (fot. R. BIELAWSKI).

w dolnej części południowego, kserotermicznego zbocza wzgórza, leg. B. BURAKOWSKI.

8. Rezerwat przyrody Skotniki Górne, pow. Pińczów, 14 IV 1954, 1 martwy okaz, leg. R. BIELAWSKI. Okaz ten znaleziony został wśród traw murawy kserotermicznej płaskiego szczytu wzgórza.

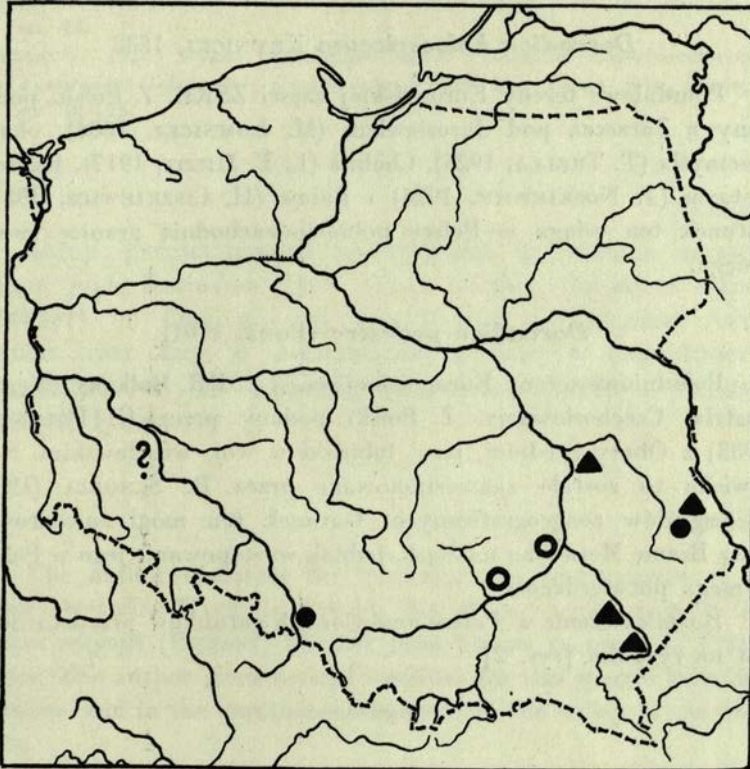
Wyżej wymienione miejsca znalezień można sprowadzić do dwu grup stanowisk: okolic Sandomierza i kserotermicznych wzgórz nad dolną Nidą. Stanowiska te zaprzeczają pogładowi wyrażonemu przez R. KUNTZEGO i J. NOSKIEWICZA (1938), iż *Dorcadion scopolii* (HERBST) jest gatunkiem wyłącznie południowo-podolskim. Wobec wykrycia stanowisk w południowej Polsce, gatunek ten należy zaliczyć do grupy gatunków pseudopodolskich w rozumieniu wymienionych badaczy. Najbliższym do tych stanowisk miejscem znalezienia omawianego gatunku jest Mielnica nad Dniestrem (USRR).

Ze względu na podane wyżej, ciekawe rozmieszczenie *Dorcadion scopolii* (HERBST) w Polsce, należy przypuścić, że jest to gatunek reliktowy, utrzymujący się u nas wyspowo na terenach kserotermicznych. Wskazuje na to też reliktowy charakter fauny i flory tych terenów. Prawdopodobnie przybył on tam w okresie interglacjalnym lub we wczesnym postglacjale. Na reliktowy charakter tego gatunku wskazuje też jego etologia, niżej omówiona, a także przemawiają za tym niektóre szczegóły budowy ciała, jak np. brak skrzydeł. Z tych też względów nie wydaje się możliwym imigracja tego gatunku na nasz teren w okresie polodowcowym.

Wszystkie gatunki z rodzaju *Dorcadion* DALM. znajduje się w terenach bezleśnych, nie moczarowatych, kserotermicznych. Larwy ich rozwijają się w ziemi, gdzie obgryzają korzenie traw i roślin zielnych.

Larwy *Dorcadion scopolii* (HERBST) nie są znane. Według obserwacji autora, postacie dojrzałe żywią się trawami, żerując u nasady roślin wygryzają podłużny pasek z boku blaszki liściowej, na skutek czego liść usycha powyżej wygryzienia. Niekiedy chrząszcz odżywiający się łądźką trawy tuż przy ziemi, przecina ją zupełnie, a niektóre nadgryzione łądźki łamią się u nasady. Chrząszcze nie wchodzi wysoko na rośliny, żerują przy samej ziemi albo do wysokości kilku cm nad jej powierzchnią. Kopulację autor zauważył w dniu 16 V 1954 i 21 V 1955; odbywa się na ziemi, często w marszu. W hodowli obserwowano samca, atakującego kopulującą parę

i chwytającego od tyłu chrząszcza za nogi. Nieopatrznie zostawione w jednym pomieszczeniu dwa samce z jedną samicą pozbawiły ją trzech nóg, które zostały wyrwane u nasady bioder.

Rys. 2. Stanowiska gatunków z rodzaju *Dorcadion* DALM. w Polsce.

○ <i>D. scopolii</i> (HERBST)	▲ <i>D. holosericeum</i> KRYN.
● <i>D. fulvum</i> (SCOP.)	? <i>D. pedestre</i> (PODA)

Dorcadion fulvum (SCOPOLI, 1763)

Południowe tereny Europejskiej części ZSRR, Rumunia, Węgry, Austria, Czechosłowacja. Z Polski podany z okolic Raciborza (J. GERHARDT, 1891) oraz ze wschodnich części województwa lubelskiego (L. F. HILDT, 1917). Rozmieszczenie tego gatunku w Polsce wykazuje szeroką dyzjunkcję podkarpacką (R. KUNTZE i J. NOSKIEWICZ, 1938). Występowanie *D. fulvum* (SCOP.) w okoli-

cach Zamościa udało mi się potwierdzić znalezieniem pokrywy tego gatunku na wapiennym wzgórzu kserotermicznym „Dziewcza Góra” koło Klemensowa dnia 10 VI 1955.

Dorcadion holosericeum KRYNICKI, 1832

Południowe tereny Europejskiej części ZSRR. Z Polski podawany z Zarzecza pod Jarosławiem (M. ŁOMNICKI, 1886), okolice Przemysła (T. TRELLA, 1925), Chełma (L. F. HILDT, 1917), Krasnegostawu (J. NOSKIEWICZ, 1924) i Puław (H. CISZKIEWICZ, 1925). Gatunek ten osiąga w Polsce północno-zachodnią granicę swego zasięgu.

Dorcadion pedestre (PODA, 1761)

Południowe tereny Europejskiej części ZSRR, Balkany, Węgry, Austria, Czechosłowacja. Z Polski podany przez G. POLENTZA (1933) z Obory Średniej, pow. lubiński w woj. wrocławskim. Stanowisko to zostało zakwestionowane przez R. SCHOLZA (1935) ze względów zoogeograficznych. Gatunek ten mógł zawędrować przez Bramę Morawską na Śląsk, jednak występowanie jego w Polsce wymaga potwierdzenia.

Rozmieszczenie w Polsce omówionych gatunków przedstawione jest na rysunku [rys. 2].

PIŚMIENNICTWO

- CISZKIEWICZ H. 1925. Materiały do fauny kózek Polski (*Coleoptera, Cerambycidae*). Pol. Pismo Ent., Lwów, 4, str. 209—215.
- GERHARDT J. 1891. Fortsetzung und Schluss des K. LETZNERSCHE Verzeichnisses der Käfer Schlesiens. Zeitschr. Ent., (N. F.), Breslau, 16, wkładka, str. 349—438 + XVII.
- HILDT L. F. 1917. Owady krajowe Kózkowate. *Cerambycidae*. Pam. Fiz., Warszawa, 24, 3, str. 1—141, tab. 6.
- KUNTZE R. i NOSKIEWICZ J. 1938. Zarys zoogeografii Polskiego Podola. Prace Tow. Nauk. we Lwowie, Dz. III, Lwów, 4, VII + 538 str., 65 rys.
- ŁOMNICKI A. M. 1886. Muzeum imienia Dzieduszyckich we Lwowie. Dział I. Zoologiczny. Oddział zwierząt bezkręgowych. IV. Chrząszcze czyli Tegoskrzydłe (*Coleoptera*). Lwów, XXXI + 308 str.

- NOSKIEWICZ J. 1924. Nowe dla fauny Polski i rzadkie błonkówki. II. Pol. Pismo Ent., Lwów, 3, str. 138—151.
- POLENTZ G. 1933. Beiträge zur schlesischen Käferfauna. Zeitschr. Ent., Breslau, 15, str. 6—8.
- SCHOLZ R. 1935. Kleine coleopterogische Mitteilungen. Ent. Bl., Krefeld, 31, str. 74.
- TRELLA T. 1925. Wykaz chrząszczów okolic Przemyśla. *Elateridae*-Sprężyki, *Eucnemidae*-Goleńczyki, *Cerambycidae*-Kózki. Pol. Pismo Ent., Lwów, 4, str. 92—96.

РЕЗЮМЕ

Автор рассматривает нахождение в Польше четырех видов рода *Dorcadion* DALM. Один из них, *Dorcadion scopoli* (HERBST) не был до сих пор указан из Польши. Автор нашел этот вид в нескольких местах в окрестностях Сандомежа и на ксеротермических станциях в долине нижней Ниды.

SUMMARY

The author discusses the occurrence of four species of the genus *Dorcadion* DALM. in Poland. One of the species, namely *Dorcadion scopoli* (HERBST) has not been known to occur in Poland so far. The author gives several localities for this species near Sandomierz, and in the xerothermic habitats in the valley of the lower Nida.

Redaktor pracy — mgr M. Mroczkowski

Państwowe Wydawnictwo Naukowe — Warszawa 1957.

Nakład 1400 + 105 egz. — Oddano do składania 20. VII. 56. — Podpisano do druku 30. III. 57.

Druk ukończono w kwietniu 1957 r.

Ark. wyd. 0,5, druk 0,5 — Papier druk. sat. III kl. 100 g B 1. Nr zam. 639/56. Cena zł 6.—

Wrocławska Drukarnia Naukowa

F-11

